

Ігор ЧОБОТЬКО
викладач кафедри
фізичного виховання
Дніпропетровського державного
університету рипто вал справ

ЕФЕКТИВНІ ПРИЙОМИ РУКОПАШНОГО БОЮ ПРИ ЗАТРИМАННІ В УКРАЇНІ

Останнім часом актуальним питанням є забезпечення прав і свобод людини, а також їх захист державою, що здійснюється на підставі національного законодавства та норм міжнародного права. Окрім того, в Україні декілька років тому розпочалася реформа органів Міністерства внутрішніх справ, великим досягненням якої стало створення Національної поліції з новими підходами і стандартами як до самих кандидатур поліцейських, так і до організації їх діяльності.

Враховуючи обидва спрямування політики нашої держави, виникає питання, як в умовах припинення правопорушень, особистого захисту і захисту оточуючих, забезпечити виконання законних прав і свобод осіб, які порушують закон. Адже поліцейські повинні одночасно вчинити дії, спрямовані на зупинення правопорушення, однак не перейти межу і забезпечити дотримання законних прав тих, хто такі правопорушення вчиняє. Тому важливим питанням є застосування поліцейськими заходів фізичної сили.

Відповідно до статті 44 Закону України № 580-VIII «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р., поліцейський може застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом [1].

Отже, одним із засобів фізичного впливу, що застосовується службовими особами під час здійснення ними своєї діяльності, є застосування прийомів рукопашного бою. Учені зазначають, що рукопашний бій – це комплекс засобів щодо навчання, виховання і формування у службових осіб рипнічної, тактичної, фізичної і психічної готовності до дій у складних умовах ближнього бою, тобто при безпосередньому зіткненні з противником. Комплекс різноманітних фізичних вправ, на думку вчених, забезпечує не тільки навчання техніки прийомів і тактики ведення рукопашного бою з противником, але і розвиток швидкості в діях, спритності та сили, виховання сміливості та рішучості, винахідливості та ініціативності, упевненості у своїх силах, удосконалення психічної стійкості, набуття досвіду емоційно-вольової поведінки [2].

Рукопашний бій є одним із засобів формування спеціальної фізичної,

психологічної, техніко-тактичної готовності до протиборства з рипто валюниками. Заняття з рукопашного бою спрямовані на формування навичок, необхідних для знищення, виведення з ладу противника або самозахисту від його нападу, та на виховання впевненості у власних силах [5].

Особливого значення прийоми рукопашного бою набувають під час затримання, оскільки воно може супроводжуватись чиненням опору з боку осіб, яких затримують. Затримання особи є одним із найбільш жорстких видів кримінального процесуального примусу, яке обмежує право на свободу та на особисту недоторканність. Метою затримання є запобігання вчиненню особою правопорушення чи запобігання втечі особи після вчинення правопорушення, а також позбавлення волі задля з'ясування причетності особи до його вчинення та прийняття рішення про обрання запобіжного заходу [3].

Затримання передбачає комплекс дій примусового характеру: удари, кидки, больові та задушливі прийоми, утримання. Найбільш ефективним буде затримання, яке проводиться несподівано, починається з відволікаючого (шокуючого) удару в чутливу точку, призводить до виведення супротивника з рівноваги та приведення його, в кінцевій фазі прийому, у фіксовану позицію, яка виключає можливість будь-якого опору з його боку. Фактор несподіваності, який підвищує ефективність затримання, входить у певне протиріччя з положенням про обов'язковість попередження працівником поліції про застосування засобів фізичного впливу [4].

У такому разі, як зазначають в юридичній літературі, можливою є ситуація, коли спочатку відбувається попередження про застосування фізичної сили, а через деякий час – застосування відповідних прийомів рукопашного бою.

Існують різні прийоми рукопашного бою, проте під час здійснення своїх повноважень службові особи не можуть застосовувати будь-які їх види. А тому передбачені конкретні прийоми рукопашного бою, які застосовуються під час вчинення відповідних дій. Зокрема, вибір прийомів рукопашного бою під час затримання зумовлений метою затримання і залежить від конкретної обстановки, під час якої відбувається затримання, поведінки затриманого, фізичних даних затриманого та уповноваженої службової особи.

Цікавим з цього приводу є дослідження, проведене І. Вако, під час якого було здійснено експертний аналіз найбільш ефективних прийомів при затриманні, а також опитування співробітників з цього приводу. Так, аналізуючи прийоми рукопашного бою, які використовуються під час затримання у різних умовах, експерти визначили широке використання таких прийомів як «важіль ліктя назовні», «важіль ліктя всередину», «кидок вниз з захватом ніг ззаду», «кидок вниз з захватом ніг спереду», «кидок через стегно», «передня підніжка», «задня підніжка», «боковий переворот». В свою чергу, під час опитування співробітники зазначили, що найбільш ефективним прийомом рукопашного бою є «важіль ліктя всередину» (про це вказали 74,19% опитаних працівників). Менша частина опитаних надає перевагу прийому «кидок вниз з захватом ніг ззаду» – 16,13% та «важіль ліктя назовні» – 9,68%. Мало-

ефективним, на думку опитаних, під час затримання правопорушників є прийом «задня підніжка», про що висловили думку 67,74% опитаних [5].

Для виявлення найбільш ефективних прийомів рукопашного бою залежить від того, в яких обставинах та за яких умов відбувається затримання – на пішому маршруті, в приміщенні, транспорті тощо. А тому вибір найбільш ефективних прийомів може відрізнятися один від одного. В загальному, найбільш ефективним прийомом рукопашного бою, для проведення оперативних дій щодо затримання правопорушників, експерти всіх груп визнали «важіль ліктя всередину». Друге місце розділили два прийоми рукопашного бою, які визначили дві групи осіб. Так, експерти зі строком служби більше трьох років, віднесли до нього ефективність виконання прийому «кидок вниз з захватом ніг ззаду», в той час як експерти зі строком служби до трьох років – «важіль ліктя назовні» [5].

Підсумовуючи, можна сказати, що питання застосування прийомів рукопашного бою під час затримання є досить складним питанням. Оскільки неможливо передбачити всі можливі ситуації, які виникають на практиці, то відсутня можливість закріпити відповідні теоретичні положення щодо особливостей застосування прийомів рукопашного бою. Це, в свою чергу, породжує іншу проблему – відсутність контролю за доцільністю, відповідністю застосування аналізованих заходів фізичного впливу обставинам події, а також за межами використання прийомів рукопашного бою. Звісно, такі прийоми повинні бути застосовані лише у разі необхідності і не порушувати прав затриманих, а також не причиняти загрози або надмірної шкоди життю чи здоров'ю затриманих. Для цього необхідно розробляти відповідні методичні рекомендації та проводити навчання службових осіб, з метою формування у них навичок, необхідних для належного та законного вчинення професійної службової діяльності.

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Дата оновлення: 22.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#top> (дата звернення: 10.12.2020).

2. Чудик А.В. Методика навчання прийомів застосування сили та рукопашного бою в системі фізичної підготовки персоналу державної прикордонної служби України. *Збірник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: педагогічні науки. 2015. № 1. С. 248-261.

3. Осетрова Є.С., Грига М.А. Щодо мети та умов затримання уповноваженою службовою особою. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2018. № 34. С. 86-89. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc34/21.pdf> (дата звернення: 10.12.2020).

4. Білик В.В., Арсененко О.А. Больові та задушливі прийоми: методична розробка для проведення практичних занять із навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка». Київ. 2019. 30 с. URL: https://www.nai.au.kiev.ua/files/kafedru/sfp/2020/spf_tema_5.pdf (дата звернення: 10.12.2020).

5. Вако І. Особливості використання прийомів рукопашного бою в умовах оперативних дій співробітниками спеціальних служб. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2015. № 3. С. 42-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/TMFVS_2015_3_9 (дата звернення: 10.12.2020).